

ALEXIS EUDALD SOLÀ I FARRÉS, MESTRE I NEOHEL·LENISTA (Ripoll, 1946-Barcelona, 2001)

Ernest Marcos Hierro - Departament de Filologia Grega

Parlament llegit a la sessió d'homenatge que li va dedicar la Facultat de Filologia / Universitat de Barcelona el dia 14 de febrer del 2002

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector, senyores i senyors professores i professors, familiars i amics de l'Eudald Solà:

Quan vaig conèixer els noms dels professors que intervenen avui en aquest homenatge a la memòria de l'Eudald Solà – el Dr. Bastardas, que era un dels seus mestres més venerats, i col·legues i amics seus que ell apreciava tant com els Doctors Oliver, Pujol, Serrano i Vidal – vaig pensar immediatament que allò que em pertocava a mi era sobretot parlar d'ell com a mestre i neohel·lenista, erigint-me respectuosament, en aquesta ocasió, si m'ho permeten, en representant dels nombrosos alumnes del professor Solà, de tota edat i condició, que seuen ara davant nostre en aquesta Aula Magna. Va ser precisament aquí on el vaig veure i sentir parlar per primera vegada, quan jo era encara estudiant de COU i, acompanyat per la meua professora de grec, la qual és també present avui entre nosaltres, vaig venir a escoltar una conferència seva sobre Dante i Virgili. Aleshores, com alguns de vostès potser ho recordaran, ara deu fer vint-i-un anys, celebravem el bimil·lenari del poeta de Màntua. Recordo perfectament l'entrada de l'Eudald Solà en aquesta aula, com s'afanyava a trobar l'interruptor del llum que en aquella època il·luminava precàriament aquesta taula i com, a continuació, procedia a llegir-nos, com ell acostumava sempre de fer, un text que em va impressionar per la seva eloquència i, sobretot, per la quantitat de fragments en italià de la Divina Comèdia que contenia. Era la primera vegada que jo sentia recitar Dante, i la veu poderosa de l'Eudald, que tots vostès sens dubte recorden, i el seu estil magnífic de rapsode, sempre atent a posar en relleu amb una gran cura tots els efectes retòrics dels poemes que llegia, van deixar en mi un record inesborrable que encara avui, després de tants anys, m'assalta cada vegada que llegeixo el famós episodi de la desaparició de Virgili en el Cant XXX del Purgatori. Després d'aquesta primera trobada com a espectador silenciós i admirat d'un excel·lent conferenciant, vaig retrobar l'Eudald Solà i vaig fer-ne, finalment, la coneixença, uns anys després, el 1984, quan jo cursava quart de Filologia Grega, a l'aula on ell impartia l'assignatura de Grec Modern. D'aleshores ençà, vaig formar part – i penso que encara ara en formo – del grup de persones que ell anomeva afectuosament els seus deixebles, un grup que comprenia certament aquells que, d'una manera o altra, en sentit estricte havíem iniciat la nostra formació com a bizantinistes i neohel·lenistes sota la seva direcció i teníem la intenció de dedicar-nos professionalment a l'estudi d'aquestes disciplines, però que també comprenia tots aquells que a través seu s'havien atansat a la llengua i a la literatura de la Grècia moderna. En aquest sentit més ampli de la paraula, no només han estat deixebles de l'Eudald Solà un gran nombre d'estudiants de la Universitat de Barcelona, que es troben representats avui aquí per professors i professores d'aquesta Facultat i d'instituts i escoles d'arreu de Catalunya,

sinó que també han estat deixebles seus tots aquells que alguna vegada l'han escoltat dissertar en conferències sobre aquells conceptes fonamentals per entendre la identitat neogrega que a ell tant l'apassionaven – com ara la Romiosíni, la Qüestió de La Llengua o la Gran Idea – i també ho han estat, de manera molt especial, els mil·lers de lectors que des de 1975 han fruit de la lectura de la seva magnífica traducció de seixanta-set poemes de Konstandinos Kavafis, l'obra amb la qual tothom l'identifica, però que, tanmateix, com tots vostès saben, no és pas la seva única aportació com a traductor del neogrec a la nostra cultura. En vida seva, l'any 1990, va publicar com a llibre una bella traducció de l'enigmàtic *Simposi* de Nikos Kazantzakis i va fer circular en diferents formats excel·lents versions de poemes de Sikelianós, Seferis, Elitis, Ritsos, Papatsonis, Titos Patrikios i Mikhalis Pierís. En els darrers temps enllestia una traducció dels poemes inacabats de Kavafis i els anotava amb la seva cura habitual. Al meu entendre, l'aplegament de tot aquest material, l'espars i l'inèdit, i la seva publicació fóra una oportunitat immillorable per palesar el valor del seu treball rigorós de traductor, sempre obsessionat per reproduir en català, com ell deia, amb fidelitat semàntica i estètica les paraules de l'original grec.

Com a neohel·lenista, l'Eudald Solà tenia, a més, la voluntat d'entroncar amb la tradició pedagògica i científica d'estudi de l'Hel·lenisme medieval i modern que havia iniciat precisament en aquesta casa l'Antoni Bergnes de las Casas (1801-1879), catedràtic de Grec i rector de la Universitat de Barcelona. Com és ben sabut, en aquesta tradició centenària s'hi inscriuen, en primer lloc, figures insignes, molt venerades per l'Eudald, de grans especialistes en les relacions catalanogregues en l'Edat Mitjana com Antoni Rubió i Lluch (1856-1937) i Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961). Tots vostès recordaran que el professor Solà va dedicar precisament a l'autor del *Diplomatari de l'Orient català* un dels seus millors treballs, la monografia intitulada *Antoni Rubió i Lluch, bizantinista i grecista*, que va ser el seu discurs d'ingrés com a acadèmic a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona el 1988, i, a més, també una comunicació en grec presentada en un Simposi d'Estudis de Filologia Bizantina i Neogrega a la Universitat de Tessalònica (publicada el 1994). També hi tenen un lloc d'honor en aquesta tradició dos grans hel·lenistes de formació clàssica, com Carles Riba (1893-1959) i Jaume Berenguer Amenós (1916-1974), que per amor a la Grècia eterna ens han llegat dues admirables traduccions de Kavafis i Kazantzakis respectivament. En el seu magnífic pròleg a l'edició de 1977 de les versions ribianes de seixanta-sis poemes de Kavafis, l'Eudald Solà va retre públicament l'homenatge degut a la memòria del gran poeta, que considerava el seu model en l'ofici de traductor, i també, com en el cas de Rubió, el va voler fer conèixer als filòlegs neogrecs mitjançant una comunicació presentada a Atenes al Primer Congrés Internacional de Literatura Comparada (publicada el 1995). Estic segur que també li agradaria que recordéssim avui el traductor d'Alexis Zorbàs, en Jaume Berenguer Amenós, de qui l'Eudald, que havia estat company seu de feina a l'Institut Verdaguer, ens explicava sovint als alumnes afectuoses anècdotes. I, naturalment, forma també part d'aquesta tradició filhel·lena, aquell que el considerava el seu "deixeble, amic, company i col·lega", el Dr. Josep Alsina i Clota (1926-1993), catedràtic de Grec de la Universitat de Barcelona, que va saber transmetre a tots els seus alumnes l'enamorament de la llengua i la literatura neogrega que el va assaltar

sobradament, com ell deia, l'any 1960 durant una estada de dos mesos a Grècia. Seguint les petjades del seu mestre immediat i dels seus il·lustres predecessors, l'Eudald Solà va ser extremadament generós amb tots els qui ens vam adreçar a ell perquè guiés els nostres estudis, obrint-nos amb la seva calorosa recomenació totes les portes del món acadèmic internacional, fins i tot les de les cases particulars dels seus íntims amics, per tal que poguéssim prosseguir la nostra formació en els centres més prestigiosos no pas únicament de Grècia i Xipre, sinó també de tot Europa. En els seus darrers anys, precisament, l'Eudald Solà va esmerçar molt temps i molts esforços en la tasca de consolidació de l'Institut Català d'Estudis Bizantins i Neohel·lènics, el centre d'investigació especialitzat en Filologia Grega Medieval i Moderna que ell havia fundat, juntament amb el Dr. Alsina, el 1990 en el si de la Reial Acadèmia de Bones Lletres. Des d'aquest Institut, el professor Solà va organitzar cursos i actes acadèmics destinats a divulgar l'Hel·lenisme medieval i modern entre nosaltres. En aquestes sessions, allò que més li interessava era, per una banda, recordar els moments en què els camins de la història de Grècia i Catalunya s'havien trobat, per exemple durant la dominació catalana dels Ducats d'Atenes i Neopàtria al segle XIV o en els temps, ara ha fet tot just un segle, en què Rubió i Lluch defensava el dret dels cretencs a alliberar-se del jou dels turcs, i, per l'altra banda, fer paleses a tothom les similituds que ell trobava que hi havia, a la manera plutarquiana, entre figures i fenòmens de les dues nacions, com ara entre els dos grans "genis ordenadors" d'ambdues llengües, el grec Manolis Triandafil·lidis i el català Pompeu Fabra, o els dos polítics Elefthèrios Venizelos i Francesc Cambó. D'aquesta manera, l'Eudald Solà va complir la seva voluntat d'establir un pont entre ambdós extrems de la Mar Mediterrània, una tasca de molts anys que, a banda de les distincions honorífiques que va rebre dels governs de la República de Grècia i de Xipre, li ha valgut que entre els hel·lens i filhel·lens, segons l'expressió ritual, la seva memòria sigui eterna.

Gràcies